

Af skýrslum, markmiðum og núverandi stöðu læknamönnunar

Haustið 2024 kom út skýrsla starfshóps á vegum þáverandi heilbrigðisráðherra sem ber yfirskriftina „Mannafli í læknisþjónustu til framtíðar“.¹ Starfshópurinn starfaði undir forystu Ólafs Baldurssonar, þá framkvæmdastjóra lækningar á Landspítala. Niðurstaðan gefur vísbendingar um að það muni vanta hér á landi um 330 sérfræðilækna árið 2030. Starfshópurinn lagði meðal annars eftirfarandi til:

- Nýjar tillögur um samræmda yfirsýn og stýringu á heildarmannafla í læknisþjónustu á landsvísi.
- Uppbyggingu miðlægrar gagnagreiningar í rauntíma og nýtt skipulag við gerð þarfagreiningar og mönnunarviðmiða á landsvísi.
- Enn frekari styrkingu grunnnáms í læknisfræði og áframhaldandi uppbyggingu sérnáms.
- Breytingar á vinnuskipulagi lækna og verkskiptingu.
- Sérstakt átak í mönnun í heimilislækningum með áherslu á landsbyggðina.

Þá var ritstjórnargrein í síðasta *Læknablaði* eftir Þórð Ólafsson heimilislækni um mönnunarvanda í heimilislækningum á Íslandi.² Þar kemst hann að þeirri niðurstöðu að í dag vanti 153 heimilislækna ef miðað er við að hver sinni 1200 skjólstæðingum í samræmi við viðmið Félags íslenskra heimilislækna.

Fyrir alþingiskosningar 2024 var „Fastur heimilislæknir sem þekkir þig“ efst á blaði af fimm þjóðarmarkmiðum Samfylkingarinnar í heilbrigðismálum.³ Rökin voru sögð einföld: „Þetta kom upp á hverjum einasta fundi sem við höldum með fólkinu í landinu um heilbrigðismál, og fólkið sem vinnur á gólfinu er sammála. Það veldur fólki óöruggi að vera ekki með fasta tengingu við heilbrigðiskerfið. Og það er óhagkvæmt. Rannsóknir sýna að innlagnir á sjúkrahús eru 30% fleiri hjá þeim sem hafa ekki fastan heimilislækni. Staðreyndin er sú að grundvallaratriði í góðu heilbrigðiskerfi er fastur heimilislæknir sem þekkir þig, þína fjölskyldu og þína sögu.“

Í lok nóvember 2024 var skrifað undir nýjan kjarasamning Læknafélags Íslands og ríkisins. Þar var meðal annars samið um styttingu vinnuviku lækna í 36 tíma frá 1. apríl 2025, líkt og nær allar heilbrigðisstéttir höfðu áður fengið í sínum samningum. Þessi samningur virðist þó ekki enn fullfjármagnaður samkvæmt því sem við heyrum frá heilbrigðisstofnunum. Þessi staða léttir ekki á mönnunarvandanum.

Ég starfa sem framkvæmdastjóri Heilsugæsl-

unnar á Kirkjusandi. Samkvæmt útreikningum sem lagðir voru fram á fundi í vor með Sjúkratryggingum Íslands vantar 1434 milljónir inn í fjármögnun heilsugæslumóðelsins á höfuðborgarsvæðinu frá árinu 2020 miðað við vísitölur og fólksfjölgun, en það eru um 10%, sem þýðir í raun að færri þurfa að sinna fleirum. Kostnaður við styttingu vinnuvikunnar er ekki tekinn með í þeim útreikningum. Á okkar vinnustað munar um þessa fjóra tíma.

Þá eru viðmið fjármálaráðuneytisins um hlutföll launa hjá okkur áhugaverð. Þar er í Excel-skjali gert ráð fyrir að hlutfall launakostnaðar heimilislækna sé 16,1% af heildarlaunakostnaði og annarra lækna 20,3%. Sé þetta sett í samhengi við kostnað við ársverk lækna dugur þessi fjármögnun fyrir langt undir 100 heimilislækna fyrir höfuðborgarsvæðið, þar sem í dag eru um 268 þúsund skjólstæðingar skráðir. Á okkar stöð hafa tekjur okkar lækkað frá í fyrra. Við gátum ekki ráðið tvo nýútskrifaða lækna eins og til stóð í vetur. Við höfum einnig þurft að hafna því að taka nokkra lækna í sérnám til okkar. Ástæðan er sú að starfsemin okkar er ekki eðlilega fjármögnuð. Þá ætlaði heimilislæknir sem hefur starfað á Norðurlöndunum undanfarna áratugi að koma til okkar í apríl og vinna hjá okkur í nokkra mánuði. Við urðum því miður að hætta við þá ráðningu þar sem ekki voru til fjármunir fyrir ráðningunni. Viðkomandi réði sig til Noregs í staðinn.

Þá voru komugjöld á heilsugæslustöðvar lækkuð töluvert 2020, en sú lækun bitnar í dag í raun á þjónustuveitendum.

Staðan sem blasir við mér í dag er því miður sú að það vantar allar forsendur til að gera það mögulegt fyrir mig að bæta mönnun lækna á minni heilsugæslustöð og við þurfum í raun að draga úr læknamönnun. Staðan er örugglega sú sama víðar. Það voru vissulega ánægjulegar fréttir nýverið að setja ætti 500 milljónir á næsta ári í sérnám lækna og skrifstofu til að halda utan um það, en undirbyggjandi fjármögnunargat er allt of stórt til þess að það dugi nema takmarkað til að bæta mönnun lækna með þeim hætti sem blasir við að þarf að gera.

Heimildir

1. Stjórnarráðið. „Mannafli í læknisþjónustu til framtíðar.“ Skýrsla starfshóps – júní 2026.
2. Ólafsson ÞG. Mönnunarvandi heimilislækna. *Læknablaðið* 2026;112:276.
3. Frostadóttir K. Fastur heimilislæknir sem þekkir þig. 2024. <https://xs.is/frettir/2024/11/fastur-heimilislaknir-sem-thekkir-thig-juni-2026>.

Oddur Steinarsson

Sérfræðingur í heimilislækningum og MBA
Varaformaður Læknafélags Íslands
Framkvæmdastjóri Heilsugæslunnar Kirkjusandi

Staðreyndin er sú að grundvallaratriði í góðu heilbrigðiskerfi er fastur heimilislæknir sem þekkir þig, þína fjölskyldu og þína sögu.

On reports, objectives and the current state of medical staffing

Oddur Steinarsson
Specialist in General Practice and MBA
Vice President of the Icelandic Medical Association
CEO Kirkjusandur Primary Health Clinic
Icelandic CPME Head of Delegation

doi 10.17992/ibl.2026.0708.899